

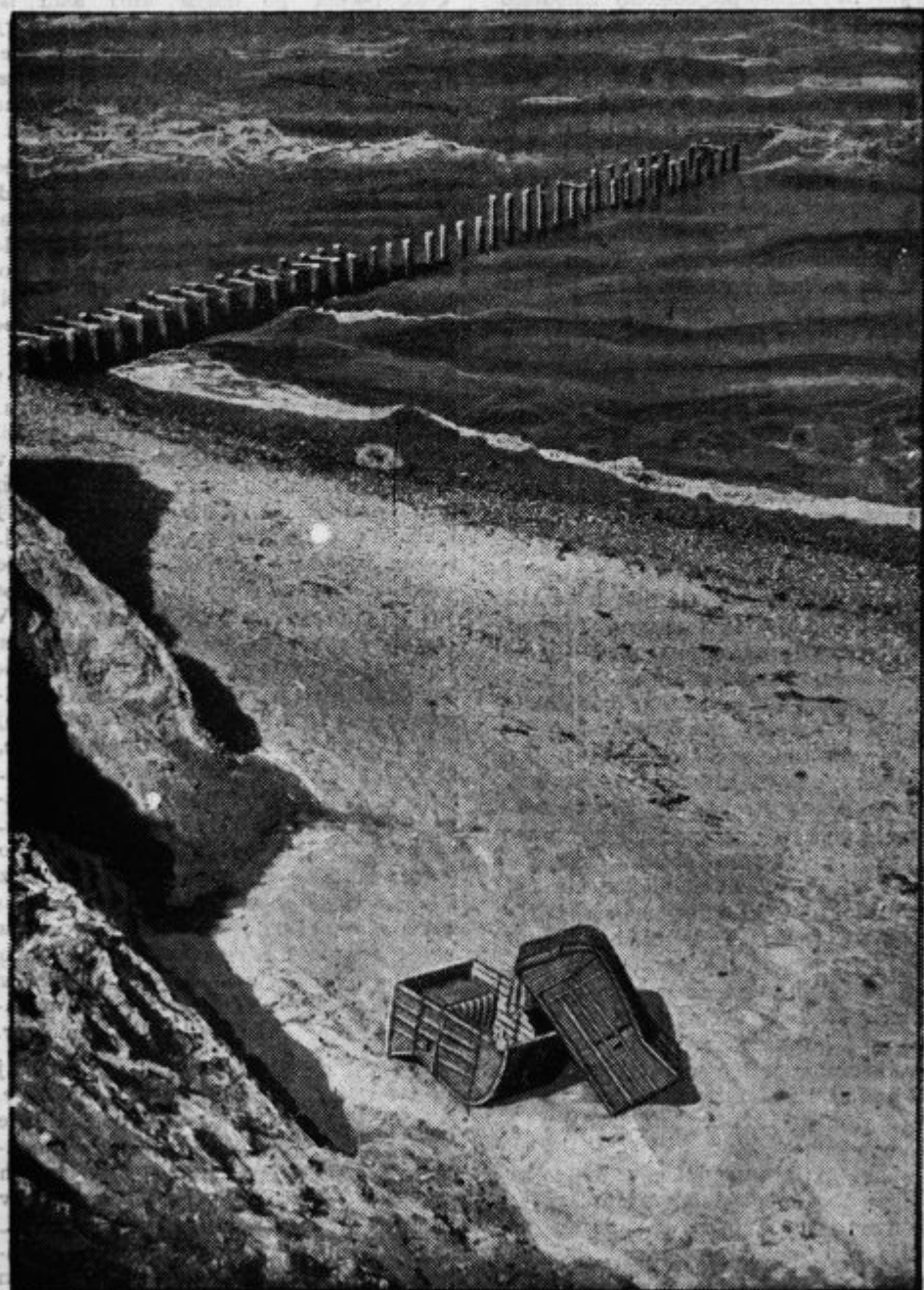
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVLIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 12.

V LJUBLJANI, 19. SEPTEBRA 1936.

KNJIGA 20

KONEC SEZONE (foto)

Z A B L O D E S P R E H R A N O

DR. TOMAZ FURLAN

N A D A L J E V A N J E

V egetarijanstvo kot težnja proč od preoblega uživanja mesa je za naše poljedelsko izhodišče popolnoma upravičeno, vegetarijanstvo kot princip je pa zabloda. Človek je po vsem po zobjanju in po črevesju kakor tudi po svojih željah ustvarjen za mešano hrano. Naš kmet živi pretežno vegetarijansko in mu predstavlja mesno kosilo ob nedeljah zaželjeno in praznično izpremembo. Temu nasproti pa so lovski narodi — n. pr. Indijanci — pretežno mesojedci. Njihov prebavni organ je sposoben predelati tolike množine mesa, ki bi jih pri nas ne zmogla cela družina. Velike množine so jim potrebne, ker črpajo iz samega mesa vse gradivo za telo in pogonski material. Popolnoma zgrešeno bi pa bilo skušati pridobiti mesojedce za vegetarijance. Njihov želodec je pač naučen prebavljati samo meso in samo to delo dobro opravi. Zato uživaj ono hrano, ki si se jo naučil od mladosti, le to hrano razume želodec dobro presnavljati. Pri nas se često dogaja, da uživajo ljude v mladosti, vegetarijansko hrano, v moških letih pa postanejo mesojedci, ker se jim je zboljšal socialni položaj. Ta sprememba gotovo nikomur ne koristi.

Presna hrana je nadvse zdrava težnja, ne bo pa več mogoče uživati prav vseh jedil v presnem stanju, vsaj ne tista, ki jih človeštvo ni nikdar kot taka jedlo n. pr. krompir, kakor želijo pristaši te smeri. Tudi bi se zaman trudili s fiziologom, saj je mnogim še prekuhan pretežak. Vendar morajo iti vsa naša prizadevanja v smeri, da se izognemo vsaj kuhanja, če je le mogoče. N. pr. krompir je boljše peči, že zaradi tega, ker ni treba ničesar odličiti. Noben fiziolog vam ne ve povedati, kaj vse se s krompirjevko odliva.

Neslana prehrana je nevzdržna za delj časa ker se po daljšem času pojavi »Salzhunger« s tako silo, da ga ne vzdržijo niti oni, ki se zaradi boleznih drže neslane diete. V Berlinu so na Sauerbruchovi kliniki zdravili z neslano dieto. Bolnikom so dajali posebno

izbrano hrano, najmikavnejše servirano, nazadnje pa se je izkazalo, da si je vsak bolnik po daljši kuri sam na skrivnem solil. Nekateri zgodovinarji hočejo celo preseljevanje narodov imeti kot posledico omenjene solne lakote. Končno je pa neslana hrana teoretično opravičena komaj pri bolnih ledvicah.

Ves protialkoholni boj se je pred leti prav po nepotrebnem prenesel tudi na vino. Naša dolžnost je ljudem napraviti vino spet prijetno, da ga bodo spet bili brez zavesti; zmotne poti. No, mnogi duševno krepki si ga niso nikoli dopustili prignusiti. Nekaj drugega so žgane pijače in pijančevanje.

Ali je alkohol sam na sebi škodljiv? Sam na sebi gotovo ne, saj ni nič drugega kot razbit sladkor, ki je zgubil ogljikovo kislino in je za organizem v kaloričnem smislu prav toliko vreden kot sladkor; alkohol je torej hranivo. Da človeka upijani, ni najslabša njegova lastnost, šestokrat je pijanost potrebna, po hudih naporih pa vpliva pomirjevalno in uspavajoče. V angleškem športu je alkohol dopuščen po hudem treningu, da se telo boljše odpočije. Kaj pa pijanska jetra in pijansko srce? Prvič so v tej opasnosti bolj oni, ki pijejo likerje in žgane pijače, pa ne toliko zaradi alkohola kolikor zaradi aromatičnih snovi, ki so primešane likerjem, raznim brinovcem in slivovkam. Drugič pa je škodljivo vsako pretiravanje — abus — in ne samo z alkoholom. Jetrom gotovo ne bi bilo vseeno, če bi kdo pojedel dnevno in skozi leta po 1 kg sladkorja; tudi to bi bil abus sicer vsakdanjega hranila in s 300 g navadne kuhinjske soli naenkrat zavžite lahko napravite samomor.

Vino ni nič drugega kot na najbolj naraven način konzervirano grozdje. Pri vrenju ni bilo nikake vročine, vse one snovi, ki jih stvori pripekajoče sonce v zelenem listu vinske trte in jih shrani v jagodi, vsa abeceda vitaminov od poznanega vitamina A do nepoznane vitamina Z so shranjeni in zaščiteni od alkohola poleg mnogih soli in poleg za prebavo nad vse potrebne kislinae. S tega »svetozora« motreno je

dolenjski cviček naravnost idealno namizno vino. Je še vino, pa ne upijani v normalnih dozah in ima mnogo kisline. V pariških bolnišnicah dobi vsak bolnik svojo steklenico vina. Staro vino ne more opravičiti svojega dobrega glasu.

Kadar premišlujem o prehrani naših dedov, se čudim, kako dobra je bila. V moji rodni hiši so jedli pri zajutruku zabeljene žgance skozi dolge rodove ter skozi leto in dan. Vso mojo mladost sem jih jedel vsak dan z isto lakoto. Ravno to mi zopet dokazuje, kar se isto pokaže pri kruhu, da je s prememba v hrani iznajdba rafiniranosti. *) Žganci — ne drob. ljanci — vsebujejo samo namočeno moko, kajti pri kuhanju vroča voda ne vdere v kup moke temveč ga samo obliha. Podobno je s kruhom, tako da žgance kot kruh lahko štejem k presni hrani. Zabeljeni žganci vsebujejo tudi toliko pogonskih snovi, da jih znajo pravilno ceniti le najtežji delavci kot so kosci in sekači. Sedaj pa primerjajte to izvrstno hrano z zajutrekom tistega kolikor toliko plačanega delavca, ki zajutrukuje cigarete »ker bi sicer povžito hrano takoj izbruhal«, nato mu pa žena prinese v tovarno šunko, salame, pasteto ali pa sardine, in mi povejte ali nimam prav, ko trdim, da smo v zablodi, da amerikanizacija hitro napreduje. Poglejte samo okoli planinskih koč na kupe konzervnih škattel, in dali mi boste prav v mojem prizadevanju.

Poleg žgancev smemo visoko ceniti tudi prekajeno meso, ki se pa danes prav brez potrebe vse preveč kuha. Naravnost idealna predelava so kranjske klobase s česnom, 14 dni nalahko okajene in v teku dveh mesecev zavžite. Stare niso več tako okusne in ne bi mogel priporočati boljše večerje za odrasle kot sirovo kranjsko klobaso s črnim kruhom in $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ l cvička.

Skrajni čas je, da se pri kruhu vrne. mo od dvojne ničle k sladki po barvi

*) Ako ste bili kdaj tako pošteno lačni, da se je prebudilo telo z vso prirodno silo nagonov, potem gotovo niste mislili na šunko, potico ali torto, ampak ste si strašno poželili kake čisto enostavne jedi. Pri nekem takem dogodku se je meni celo noč bledlo o hlebcu domačega kruha in skledi zabeljenega zelja s fižolom. Kako pametno v svojih poželjenjih — pametnejše od diplomiranega unionskega kuharja — je bilo takrat moje telo.

nekoliko temnejši enojni moki.

Sirovo maslo je v zdravstvenem pogledu izredno hranivo. Prav tako kislo in topljeno mleko. Kakšno redilno moč ima še mlečna sirotka, nam izpričujejo zdravi in rejeni prašiči, ki se hranijo s sirotko iz mlekarn. V poletnih popol. dnevih posebno pri košnji, je kislo mleko edino na mestu, vino ni priporočljivo posebno ne zaradi uspavalnega efekta in žeje. Ta navada ni udomačena na senožetih. Tudi po tovarnah, kjer delajo v vročini, bi svetoval kislo mleko pred belo kavo in pred alkoholnimi pijačami. Delavci v vinogradih se hranijo s kruhom in vinom in ne omagajo, čeprav za meščanske pojme to sploh hrana ni.

Fižol na olju še posebej v zvezi s salato je jako zdrava in redilna hrana. Pred stoletjem je stal fižol na mestu kjer stoji v prehrani danes krompir. Pečen krompir s sirovim maslom je nenadomestljiva večerja še posebno, če je poplajnjena s topljenim mlekom.

Kompoti so uničeno sadje. Sladkor — tovarniški produkt — bi bilo treba nadomestiti z medom. Med vsebuje poleg sladkorja tudi beljakovino v obliki cvetnega prahu. Nimamo nič boljšega in vendar ga je mrtvi sladkor čisto izpodrinil. Tudi posušeno sadje ima svojo veljavo, le da na Kranjskem ne znajo več sušiti. Jajca v vsaki obliki — tudi sirova — so jako priporočljiva.

Kislo zelje zavžito sirovo in pomešano z oljem je posebno priporočljivo v zgodnjih pomladanskih mesecih, ko še ni sveže zelenjave.

Opazoval sem konja, s kako lakoto grudi pozimi smrekove veje. Spomnil sem se, da je seno in detelja — zobanja naši konji niso dobivali — tudi konzervirana hrana ter da konji brez posebnega fiziološkega znanja na ta način zadovoljujejo svojim vitaminskim potrebam, vse to po onem pravilu, ki ga je spoznal Friedrich Nietzsche in ki se pri človeški prehrani kar nič ne more uveljaviti, namreč: »Viel mehr Vernunft steckt in deinem Leibe als in deiner besten Weisheit.« (Mnogo več razuma je v tvojem telesu kot v tvoji najboljši modrosti).

Popravi: Na koncu drugega odstavka članka »Zablode s prehrano« na str. 163. čitaj pravilno: življenje pa ne more izhajati brez ritma, zato ni pretirana moja druga zahteva itd.

V Ž I G A L N I K

ANTON INGOLIO

Naslednja zgodba se je dogodila v državi Urakineji, ki ji še vedno vlada presvetli kan Ura-bekej.

1.

Profesorja Lita-tuneja, ali po naše Tintoprška, glavna skrb je bila že od nekdaj, da bi si pri svojem težkem in kočljivem poklicu ohranil mirno in čisto vest. Pri ocenjevanju se ni oziral ne na dijake ne na posebne okoliščine, v katerih so živeli in študirali, marveč samo in edino na golo znanje ali neznanje, ki je prihajalo iz njihovih ust; prva in glavna mu je bila vselej in povsod prisega, ki jo je dal Urakineji in Ura-bekeju. Skrbno je pazil, da je izpolnjeval tudi druge dolžnosti, ki jih je imel kot državni uradnik napram svoji državi; celo toliko zaveden Urakinejec je bil, da je smatral izpolnjevanje ne vedno lahkih državljskih dolžnosti za svojo največjo državljsko pravico.

Zato je takoj vedel, kaj mu je storiti, ko je dobil za praznik velikega Ura — ki je isto kot pri nas sv. Miklavž — v dar prekrasen srebrn, a nežigosan vžigalnik. Niti en sam trenutek se ni mudil pri misli, da bi vžigalnik obdržal in tako goljufal državno blagajno. Še tisti večer je vso reč razjasnil prvemu financarju, ki ga je srečal. Hotel mu je izročiti vžigalnik, da ta postopa z njim, kakor zahtevajo predpisi.

A zdaj so nastopile težave.

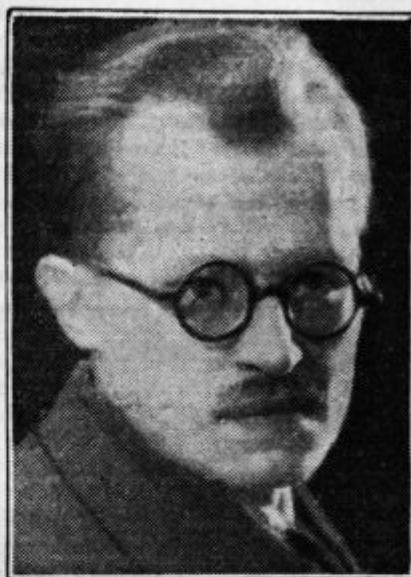
Financar, ki je imel tri otroke v cibab-larni t. j. v gimnaziji, je prepaden izjavil gospodu Tintopršku:

»Gospod profesor Lita-tunej, naj bo, kakor da nisva govorila o tem. Po zakonu bi Vam moral vžigalnik zapleniti in Vam naložiti še 210 dinarjev globe.«

Prvič v življenju se je drznil profesor Tintopršk podvomiti v pravičnost zakona:

»Čemu? Vžigalnik so mi podarili neznan prijatelji, jaz ga vendar hočem dati žigosati po pravno zakoniti poti.«

Financar mu je zaman dokazoval, da je to nemogoče v Urakineji. Slednjič mu je zaupno nasvetoval, naj ga kratko malo spravi doma v pisalno mizo, če mu je kaj do njega, sicer pa ga naj za prvim oglom vrže stran.

ANTON INGOLIO

Zdaj se je profesor Lita-tunej resnično razburil nad financarjem, ki tako nevestno skrbi za državno blagajno; med drugim je dejal:

»Ali morem kot državni uradnik tako podlo goljufati našo veliko Urakinejo, ki mi daje že dvajset let dela in zaslužka?«

Ko je financar spoznal, da ima opraviti z edinstvenim državljanom v Urakineji, mu je nasvetoval zadnji in edini izhod: Gospod Tintopršk naj odpočuje z vžigalnikom v inozemstvo; ko se bo vračal od tam, pa ga naj izroči obmejni carinarnici, da ga ta zacarini in žigosata.

2.

Tudi zdaj ni profesor Lita-tunej okleval niti za hip.

Dobil si je potni list in se nekaj dni pred novim letom odpeljal proti državni meji. A njegova vest ni bila mirna že izza praznika velikega Ura: ker je imel vžigalnik ves ta čas v svoji pisalni mizi, se je smatral za največjega zločinca in nič se mu ne bi zdelo čudno, če bi bili lepega dne prišli orožniki in ga odvedli v zapor. Še teže mu je bilo pri srcu ob misli, da bo moral nežigosan vžigalnik najprej iztihotapiti, nato pa ga spet vtihotapiti.

ti. On, profesor stare Urakinejščine, naj postane dvakratni tihotapec?! Tolažilo ga je le dejstvo, da vse to dela vendar le zato, da lahko v vseh ozi-
 rah zadosti državnemu zakoniku. Ves ta čas je slabo spal, zadnje noči pa ga je poleg vsega mučila še skrb, kako naj skrije vžigalnik. Saj bi mu obmejni financarji ne verjeli, s kakšnim poš-
 tenim namenom odhaja z njim. Seveda, kako mu naj verjamejo, saj stoji v potnem listu črno na belem, da potuje v inozemstvo iz študijskih name-
 nov. O, Lita-tunej, globoko si padell O, Tintoprsk, kje je tvoja resnico-
 ljubnost, tvoja prisega! V takšnih grenkih mislih je vendar skoval načrt, kako bo spravil vžigalnik neopa-
 ženo preko meje: potisnil ga je v hrbet velikega urakinejskega slovarja!

Medtem ko je na meji carinik neka-
 ko omalovažujoče prebrskal profesor-
 jev kovčeg, poln starih knjig in časo-
 pisov, se je Tintoprsk, navidezno ves
 zatopljen v studij sklanjal nad slovar.
 V resnici pa ga je zdaj obhajala zo-
 na, zdaj se je spet grajal, da se zna
 tako hinavsko pretvarjati. Ko je car-
 inik odšel, pa ga je z vso strogostjo
 obsojal, ker je tako malomarno opravi-
 l svojo odgovorno službo, da ga je
 prevaril celo on, profesor Lita-tunej, ki
 se ni bavil nikoli s tihotapstvom! Kaj
 vse bi lahko poklicen tihotapec spravi-
 l čez mejo v takem-le urakinejskem
 slovarju!

3.

Čez štiri dni se je profesor Lita-tu-
 nej vračal v svojo ljubljeno domovi-
 no; tudi to je bila prevara državnih
 oblasti: štiri dni je ostal v inozemstvu,
 da bi zbudil videz, kakor da je res
 tam studiral; čeprav ves čas ni delal
 drugega, kakor čakal trenutka, ko bo
 lahko dal državi, kar je njenega.

A to ni bilo niti zdaj lahko.

Na obmejni carinarnici ga je urad-
 nik začudeno gledal in ga trikrat vpra-
 šal, kako se piše, kakšen je njegov po-
 klic in odkod je doma. Lita-tunej je
 trikrat ponovil svoje skromno ime in
 skromno mestece v severno-zapadni
 Urakineji, kjer je izvrševal z vso vest-
 nostjo svoj poklic. Naposled mu je
 uradnik priznal, da takega slučaja še
 ni imel kljub petnajstletnemu urado-
 vanju. Poslal ga je v sosednjo sobo k
 višjemu uradniku.

Ta je v veliko veselje profesorja
 Tintoprška mnogo bolje poznal svoj

posel; povedal mu je, da bi moral ime-
 ti najprej dovoljenje, za uvoz vžigalni-
 ka. Ker ga še nima, mora nemudoma
 prositi zanj na finančno ministrstvo.
 Tintoprsk se je od srca razveselil, da
 bo lahko opravil tudi ta greh, ki ga je
 storil nevede. Sestavila sta prošnjo,
 profesor je že nalepil kolek za sto
 petdeset denarjev, ko je vstopil šef car-
 inarnice, — vest o čudežnem profes-
 sorju se je medtem že razširila z bli-
 skovito naglico po vsej carinarnici in
 že prodirala v mesto — ta je razložil,
 da ni potrebno uvozno dovoljenje, tre-
 ba je le poslati vžigalnik na glavno car-
 inarnico, da ga tam žigosajo.

A zdaj je nastalo težko vprašanje:
 kako ga naj odpošljejo!

Če bi ga profesor Lita-tunej sam od-
 nesel, bi bilo to očitno izrabljanje dr-
 žavnega monopola, a tudi po pošti ga
 ne smejo poslati. Torej kako? Vpraša-
 nje je postalo vsak trenutek bolj za-
 motano. Že ga je reševalo dvajset niž-
 jih in višjih carinskih uradnikov, vr-
 tali so po svojih možganih, brskali po
 zakonikih, dokler niso potekle uradne
 ure in so lahko v splošno zadovoljstvo
 vso stvar preložili na drugi dan.

D A L J E

H. Gutgesell: S POLJA (lesorez)

PO BOLGARSKIH PLANINAH IN DOLINAH

DR. MILAN SIJANEC

N A D A L J E V A N J E

Džengal, Papazgjol, Gazej

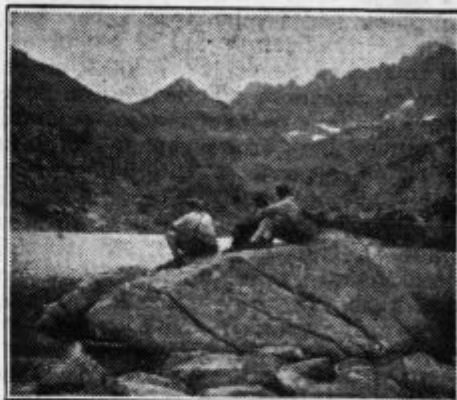
Dnevu, ki je sledil, bilo je usojeno, da je bil kot zadnji v našem turističnem programu obenem tudi najlepši. Jutro tega sicer ni obetalo; dasi je dež že prejšnji večer prenehal, so se megle še vedno vlačile nizko pri tleh in zagrinjale tudi vrhove, ki so se nam kazali samo od hipa do hipa. To pa je bilo dober znak, megle so se trgale in tudi vedno se smehljajoči pazač Peter nam je zagotavljal, da ne bo hudega.

Pripravljeni »na vse« smo odrinili brez večje prtljage na pot. Naš prvi cilj je bil Papazgjol (t. j. Popovo jezero), največje jezero v Pirinu; od kočje je oddaljeno 3 in pol ure. Ni nas motilo, da nas je bilo ravno 13, saj nismo bili babjeverni; nekaj naših tovarišev si je namreč zaradi nesigurnega vremena privoščilo odpočitek v koči, nekaj se jih je že napotilo v Bansko. Smer nam je bila znana, z nami pa so hodili tudi domači poznavalci kot vodniki, zato ni bilo nevarnosti, da bi zašli na nezaznamovani poti.

Nekaj časa smo hodili po dolini ob reki navzgor, nato zavili po poraslem svetu in med skalovjem na levo v hrib in po taki položni poti kmalu dospeli na spodnji konec ogromnega okrešlja, ki ga zapirata na gornjem koncu sedlo Porta in ostenje divnega Džengala ter širokopleči Momin dvor. Tudi ta okrešelj je, kakor vsi ostali, kar smo jih doslej spoznali, na dnu in na obdajajočih ga pobočjih porasel; tu pa tam se krivi nizko ruševje, zasidrano med granitnim skalovjem.

Nebo se je sčasoma bolj in bolj jasnilo.

Ko smo prišli nekoliko više ter nekoliko globlje v okrešelj, smo zagledali pred seboj veliko, prelepo Golemoto jezero. Dva zelena otočka na sredi dajeta jezeru poseben čar in ga odlikujeta pred vsemi drugimi. Bog ve, ali je že kdo stopil na katerega izmed otočičev? Vsakemu bi nudila s svojimi zelenimi tratami med nizkimi bori prijetno zatišje. Božanski mir ju obdaja in v tihi samoti vabita potnika k sebi. Težko mi je bilo, ko sem se od-

OB VALJEVIČKEM JEZERU pod DŽENGALOM

daljeval od jezera, ki ga smatram za najlepšega v tem predelu.

Stopajoč med granitnimi bolvani navkreber proti sedlu, opazimo še druga jezera (vodniki jih imenujejo Valjevička) ki pa po velikosti in lepoti nobeno ne dosega prvega. Mirno se svetijo njih zelene ploskve, v katerih se odražajo sence in obrisi bližnjih vrhov.

Zaokroženo sedlo, ki smo se mu bližali in ki leži zapadno pod Džengalom, nudi udoben prehod v kotlino, kjer leži Papazgjol. Porta je tudi njegovo zgovorno ime. Leži že 2510 m visoko in je z njega prav lep razgled na jezera in na vrh Džengal. Ta vrh, ki ni enoten, temveč se nam prikazuje od blizu kot kratek nazobčan greben, je nad vse privlačen. S tovarišem, ki je bil enako navdušen kakor jaz, sva se zagledala v njegove stene in že iskala pripravne poti na vrh. Nisva se mogla premagati. Ločila sva se od ostale družbe, ki se je spustila naravnost nizdol k jezeru, ki pa v megli ni bilo vidno, ter krenila svojo pot. Pod napičnimi stenami sva lezla preko skalovja in preko snežišč ter obšla rob vrha. Znašla sva se takoj v drugem terenu; ta del pobočja je bil namreč v kotanjah med skalovjem porasel, zato sva bila kaj kmalu na vrhu.

Neverjetno, a resnično: vrh Džengala (2735 m, torej le 3 m nižje od Škraticel!) sem si utrgal prave spominči-

ce (Bolgari jim pravijo »nezaboravke«), ki so rasle tam v ruši med skalami!

Na vrh sva prišla v 35 minutah. Zdaj so bila vidna na sever globoko pod nama vsa jezera, ki smo jih bili že videli, in še nova so se pokazala. Razgled, žal, ni bil popoln. Kotlina nad Papazgjolom, ki je ležala južnovzhodno pod Džengalom, je bila polna megle; dvigala se je iz jezera in veter jo je potiskal proti vrhovom. Le za kratke trenutke sva zagledala sosednje vrhove: Momin dvor in daleč tam proti severu čakati Mangr-tepe.

Ker se megle na jugu nikakor niso hotele razkaditi, sva s tovarišem zle-

zla z vrha. Izbrala sva si sestop na južno stran, kljub temu da je bila ta smer težavnejša od one, po kateri sva prišla. Zlasti so naju strme, skoraj navpične travnate ploskve silile k opreznosti.

Na prvi planoti, kamor sva prispela, naju je objela gosta megla. Nekje v dolini mora ležati jezero, to sva vedela. Zato sva se držala kolikor mogoče enotne smeri proti jugu. Skozi nekaj žlebov, po skalovju in med ruševjem sva naglo stopala v dolino. Zaukala sva — in iz iste smeri, kamor sva bila namenjena, so se nama odzvali najini tovariši. Še malo časa, in mahoma, toliko, da nisva stopila v vodo, sva sta-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

SVIDENJE

D'Artagnan, ki spočetka ni hotel verjeti krčmarju, je našel prijatelja sredi kupa praznih steklenic s polno čašo v roki in v takem stanju, da je takoj spoznal njegovo blaženost.

»Kaj, ti d'Artagnan, si prišel pome? In meni je tu tako dobro! Krčmar, dve steklenici najboljšega! Z neverjetno

spretnostjo je odmašil obe.

ZAUPLJIVOST

Krčmar in gost sta ostala skupaj proti lastni volji. Athosova mošnja s 60 dozdevno ponarejenimi zlatniki je namreč romala na magistrat in kar je prišlo tja, se ni več vrnilo. Med petjem so se odprla prijateljska srca.

la ob jezerski gladinil

Veselo je že plapolal kres, ki so si ga bili medtem zakurili najini tovariši na obrežju in tudi nama se je zdelo prijetno, greti se ob njem! Polegli smo po travi okoli njega in — uživali bi bili razgled, da nam ni nagajala ta neznosna megla! Kar puhtela je iz jezera in veter jo je raznašal po kotlini. Toliko se nam je pa megla vendarle raztrgala, da smo videli jezero v njegovi celoti, z majhnim otočkom v sredi. Mislim, da mora biti to jezero v razkošju sonca pravi biser tega pogorja!

Od nekod iz megle se je vrnila ena naša tovarišica v družbi zagorelega

pastirja, ki se je brez bojzani spustil z nami v pogovor. Rad se je smejal in je bil prav šegave narave: fotografirati se je pustil samo v čudni pozi — stoječ na eni nogi!

Odločili smo se za povratek. Na poti smo zagledali nižje pod seboj še nekaj večjih in manjših jezer.

Kmalu smo bili spet pri Porti, kamor smo se brez steze prerinili preko razmetanega skalovja.

Prezgodaj nam je bilo za sestop v kočo. Visoki Džengal je meglam branil prestop iz Papazgjojske kotline v njegov okrešelj; vrtoglavo so se sukale okoli njegovega temena. Na Porti je vendar že sijalo sonce in oblivalo tudi

Athos je pripovedoval o svojem boju s kardinalovimi agenti, ki se je hitro nehal, ko so spoznali, da nimajo opravka z d'Artagnanom. D'Artagnan je govoril o svoji ljubavni dogodivščini z gospo Bonacieuxovo in ko je Athos opazil, da se je prijatelj s tem dotaknil stvari, ki ga je bolela, je napravil odbijajočo kretnjo z roko ter dejal:

»Ah, kaj ljubavne dogodivščine! Poznam človeka, ki je temeljito ozdravel od takih neumnosti!«

bližnje grebene. To nas je zvalo, da smo zapustili smer, po kateri smo zjutraj prišli ter krenili na desno. Lezli smo v višini Porte po pobočju nad okrešeljiskim dnem in nad jezeri in kmalu prikobalili na vrhnji rob gorskega grebena, ki se vleče kot stranski odcepek sklepa Mangr-tepe od vzhoda proti zahodu.

Bili smo že bliže Demjanici, videli smo jo pod seboj. S severa sem nas je pozdravljal lep, piramidast vrh Gazej, ki nas je izredno mikal. Nekaterim se je zdela pot preko kamenitega groblja, ki se je razprostiralo še dalje in vseprek po pobočju, preveč pusta in utrudljiva, zato so jo mahnili kar v

dolino, ostali maloštevilni pa smo zadržali vse pomisleke in se odpravili do poslednjega cilja.

«V kotlini pod nami se je splašil trop gamsov, ki jo je urnih nog popihal preko snežišč in skalovja na varno. Prvi gamsi, na katere smo naleteli!

Tudi mi smo se spustili preko snežišč, le ne tako brzo. Nato pa zopet preko skalnatih moren, tik do vznožja Gazeja.

Presenečeni smo obstali, ko smo zagledali tu, na majhni planotici pod Gazejem, jezero. Leži najvišje v Pirinu, saj je do vrha Gazeja (2764 m) komaj 20 minut.

LILIJA

«Človek, ki hočem govoriti o njem, je bil mlad grof iz moje okolice. Blazno se je zaljubil v krasno dekle, ki je bivalo pri svojem bratu duhovniku. Brez ozira na stan in premoženje se je grof poročil z njo ter jo napravil za prvo damo v pokrajini. Toda nekega dne se je na lovu onesvestila in padla

s konja. Grof ji je urno odpel obleko ter je v svojo grozo videl na njeni levi rami lilijo, krvnikovo znamenje. Njegova žena je bila torej zločinka. Prevarani mož jo je zadavil in vrgel njeno truplo v grmovje. »Moj bog!« je vzdihnil d'Artagnan. Athos je postal mrtvaško bled ter je v dušku izpraznil kozarec.

Onstran jezera se začne takoj iznad njega dvigati — Gazeju nasproti — oblo pobočje Goleme straže, najvišjega vrha v grebenu Straž (2810 m). Ta greben, ki smo ga že tolikokrat gledali iz daljave, smo imeli končno tik pred seboj. Od Goleme straže poteka proti severu in je nazobčan kakor žaga. Zdi se, da je v podolžni smeri enako lahko prehodni, kakor je preko Goleme straže lahko dostopen. Njegove stene, ki strmo padajo na zapadno, nam vidno stran, pa so videti krušljive, a za plezalca tudi ne neprehodne.

Dvignili smo se še nekaj desetnih metrov na teme Gazeja (= je zmagovit, tudi nepremagljiv)!

Udobno, kakor v naslanjač, sem se zleknil v travnato kotanjo med skalami in se vsega predal uživanju gorske krasote. Sonce je že davno zmagalo nad meglo in razsipno lilo na gorski svet, ki nas je obdajal. Znova sem se poglobil v bistvo planinstva in znova začutil, da se človek nikjer ne more tako zelo napiti lepote in neprisiljene radosti, se nikjer čutiti duševno tako sproščenega, kakor vrh gora! Tudi si nisem nikjer drugod nabral toliko življenjske energije, nikjer si v toliki meri obnovil volje do življenja, kakor po samotnih stezah sredi skal..... Tako postanejo človeku polagoma planine vir utehe in neizčrpen vrelc življenj-

DRUGO JUTRO

D'Artagnan je vedel, da mu je prijatelj povedal svojo lastno zgodbo. Da prikrije svojo vznemirjenost, je storil, kakor da ga je premagal spanec. Drugo jutro sta odpotovala. D'Artagnan je uredil zadevo s krčmarjem. Pač sreča, da ga je gospod de Treville tako bogato preskrbel z denarjem. Athos

je bil molčeč in zaprt. »No, včeraj sem prav za prav malo preveč pil; gotovo sem ti povedal mnogo neumnosti.« Mor da,« je odvrnil d'Artagnan, »toda jaz sem bil najbrž še bolj pijan, kajti ne morem se spomniti niti besede. Prav nič se ne spominjam včerajšnjega večera.«

VRH DZENGAL (2735 m) s PORTE
(2510 m)

ske volje. In še to: ali niso planine najmočnejše, morda celo edino uspešno sredstvo zoper vsiljivi pesimizem? Da, v planinah se človek obrne k dobremu, preko njih vodi tudi pot k boljšemu. Zdaj vem: ne samo želja po lepoti, preproščini in radosti, ki jo tam najdemo, temveč tudi želja po notranji okrepitvi samega sebe zoper malo-dušje in stremljenje k plemenitejšemu, žene človeka na planine... Zato

se čuti tudi vsak, ki se vrne z gora, boljši, ne samo boljši kakor je bil prej, temveč celo boljši od drugih.

S pol priprtimi očmi sem zrl proti zapadu. Gorska zajeda Demjanica se je končavala na podnožju Gazeja. Prav na svojem gornjem zaključku je sprejemala vase odtok Valjeviških jezer, Valjevico, ki dobi v spodnjem toku ime Demjanica. Nad njo se je dvigal visoko pod nebo konicast vrh pravilne piramide; ostro so se rezali v zrak njegovi stranski robovi, ravni, kakor da bi bili z ravnalom potegnjeni. Ploskev enakokrakega trikotnika je bila obrnjena proti nam. To je bil vrh Itipica, kakor so ga nazvali naši vodniki. Na pobočju pod njim se je svetlikalo več jezer, katerih nemirne gladine so močno odbijale sončno luč.

Dalje tja proti zapadu se je El-tepe zavijal v meglo, tudi vrh Kutelo je bil le deloma viden. Todorin vrh se nam je kazal s svojo senčno stranjo, kajti sonce se je bilo že nagnilo.

Tembolj pa je bil razgled odprt na vzhod in jug. Tu se je razgrnil Pirin v vsem svojem veličastju. Za Golemo stražo se je bočil Mangr-tepe (2860 m), južno od njega so nam bližji predvrhi zakrivali pogled na Džengal, pač pa je bila že vidna Kamenica (2835 m) s številnimi belimi snežišči.

Vsa pokrajina je dihala globok, nemoteni mir. Tudi s severa, kamor je bil svet odprt po dolini Demjanici proti razsežnemu Razloškemu polju, ni došpet nikak glas, nikak znak človekovega bivanja.

DZENGAL — v sredini spodaj sedlo PORTA

Dolgo smo ostali na vrhu in zatopljeni uživali lepoto. Bili bi ostali še dalje, da nas ni opominjalo k povratku sonce, ki se je bilo medtem že močno nagnilo. Še en pogled je zakrožil po brezbrežnem gorskem svetu Pirina in spustili smo se mimo Gazejskega jezera v dolino. Drčali smo po dolgih in močno nagnjenih snežiščih pod stenami Straž, ki jih je ožarjalo večerno sonce. Sledili smo odtoku Gazejskega jezera, obšli nižje še več lepih jezerc, ki jih je napajalo gornje jezero, nato pa preko travnatih planot dospeli v gozdove. Gazejska reka je, stisnjena v skale, v bučnih skokih drvela v do-

lino; v ravnem, belo se penečem pramenu se poganja preko poslednje strmine in se pomirjena izliva v Demjanico, ravno nasproti koč. Reka nam je bila kažipot. Tudi mi smo poskakovali preko skal — in kmalu smo obstali pred koč, ki jo je že objemal prvi mrak.

Užitka poln dan se je nagibal h koncu; tiho zadovoljstvo me je navdajalo, ko sem v duhu premeril dan od jutra do večera in spoznal, da je bil — krona vsem poprejšnjim doživetjem in uspehom! Počitek je bil sladek in zaslužen.

D A L J E

POLETJE SE POSLAVLJA

ČRNOGORSKE ANEKDOTE

Mutasti greh

V projektu črnogorskega kazenskega zakona je bila upoštevana tudi kazen za sodomijo. Ko so ga prečitali kralju Nikoli, je strogo zapovedal:

— Izbršite to, če znate, dokler druga ne zapoje.

— Zakaj pa, gospodar? se je predrznil vprašati tiho in skozi zobe eden od ministrov.

— Kako to zakaj, ti beštija? Mar ne veš, da Črnogorci še ne vedo, kaj je to? In ko bodo prečitali, takoj bodo povpraševali, da bi se morebiti spravili tudi na to sramoto. Imbršite!

Zenske in Amerika

Andrija Popović iz Katunske Nahije, kateri se je bil že pred mnogo leti preselil v Severno Ameriko, se je vrnil v Črno goro, da bi se oženil. Iskal je mirno ženo. Stana Ivaševa mu je ugajala, zato si jo je izprosil in se z njo poročil. Po poroki sta odpotovala v Ameriko. Žena je bila spotoma krotka ko jagnje, pazila je samo na to, kako bi možu ustregla in ga zadovoljila.

Ko sta v New Yorku stopila s ladje, se je Stana kar obrnila k možu in ga s spreminjenim glasom vprašala:

— Ali je ta zemlja Amerika, kjer žena ukazuje, jeli, Andrija?

— Da, to je Amerika. New York! Toda kaj vprašuješ, pa ne misliš ti meni ukazovati?

— Prav zares, ne bom drugačna od ostalih, kakor je pač tu navada, pa...

— Nuj, počakaj me tu, da si kupim tobaka. Skočil je na prvi tramvaj za oglom, pa ga ni niti Stana niti Črna gora več videla.

Stana je pazila na kovčege in čakala moža do noči, dokler je niso oblasti prijele in z istim parnikom vrnile v Trst, od tu pa v Črno goro, da pripoveduje, dokler bo živa, o svoji zli sreči.

Dragova modrost

Pričkali so se Vasojevići, ali je boljša sreča ali delo. Soglašali so vsi, da ni sreče brez dela.

— Niste pogodili, reče Drago Vojvodič. Poznam v Vasojevićih dva brata po očetu in materi, pa oni, ki je boljši človek in junak, nima sreče, ampak mu jo je prevzel brat, ki je slabši ko on.

— Ni tako, oni slabši pa bolje dela.

— Motite se nadaljuje Drago. Ali veste, da ima tudi žival srečo.

— Kako to?

— Neka koza povrže dva kozliča. Pastir proda obadva kozliča mesarju. Ta ju zakolje pa proda eno kožo ciganu, ki si napravi iz nje meh, da razpihuje z njim ogenj. To je nesrečen kozliček. Drugega kozliča kožo proda trgovcu, ki jo porabi za vezavo Svetlega evangelija. Ta Sveti evangelij pa

narod poljublja kadar gre v cerkev. To je srečno kozlič, konča Drago svoje modrovanje.

Kateri niso sekali

O priliki velikega zborovanja pod Briještóm, kjer se je bilo navrelo naroda, da zahteva medalje in vsak pove, koliko je odsekala turških glav, je rekel knjaz:

— Ali je tu kak Črnogorec, ki ni sekal?

— Celo dva sta! se je čul neki glas.

— Kdo sta ta dva?

— Jaz in ti, gospodar!

Bil je to Trápko Tomić.

Vrnil se jes polu pota

1879. leta, po Berlinskem kongresu, je potoval v Črno goro tudi neki angleški politik, z namenom, da bi videl duševno razpoloženje Črnogorcev, ki so bili izgubili na kongresu Hercegovino. Angleža je spremljal in mu bil za tolažba Lako Milčić iz Dobrote. Hodila sta nad Dugim dolom v Njeguših. Nekje nad potjo je dvanajstleten pastirček na ves glas prepeval: »Vse za zdravje carja ruskega«.

Anglež vpraša spremljevalca, zakaj oni omenja Rusijo. Lako mu pojasni pastirjevo pesem. Anglež pokliče pastirčka in na vprašanje, čigav je, mu odgovori, da je sin Djuke Vasoova Otaševića, oficirja iz Dugega dole. Anglež pokliče Djuko in njegovo rodbino pa jih vpraša:

— Kako morete peti o ruskem carju, ko pa vam je on na berlinskem kongresu odzvel Hercegovino.

— Oni, ki jemiže, tudi lahko daje. Na njegovo zdravje bomo Hercegovino zopet dobili. Anglež je obdaril Djuko in njegovo rodbino, svojemu spremljevalcu pa je dejal:

— Obrni konje, moja misija je končana. Vse mi je povedala pesem onega pastirčka.

(Iz knjige M. M. Pavičević: Črnogorci u pričama i anegdotama.

Knjiga 13)

ZA POENOSTAVLJENJE ANGLESKEGA PRAVOPISA

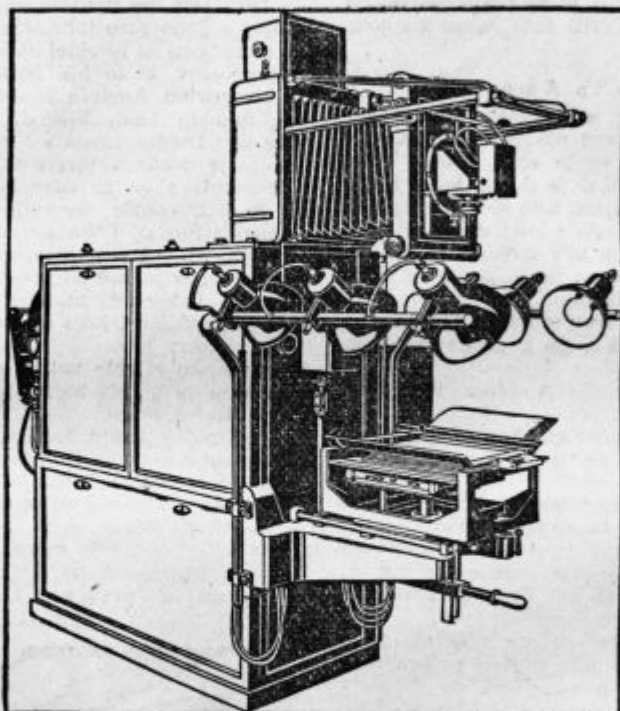
Veliko število učiteljstva, parlamentarcev, škofov kakor tudi mnogo pisateljev in novinarjev, med katerimi so n. pr. Aldous Huxley, Gilbert Murray, H. G. Wells, general Baden-Powell so nedavno onkraj Rokavskega preliva zahtevali ustanovitev odbora ki bo imel nalogo, izdelati načrt za poenostavitev angleške ortografije. Ta je, kakor vemo, nelogična, težka in po teh dveh nedostatkih obilo škoduje širitvi angleščine po svetu. »Na korist našim otrokom, a tudi dominionskim in indskim, moramo uvesti preprostejši pravopis, tako se končuje poziv omenjenih reformatorjev. Kdor se uči francoščine ali jo poučuje, si pogosto želi, da bi se iz pravopisa vrgla premnoga nedoslednost ali samovoljnost. D.

TEHNIČNI OBZORNIK

SODOBNO RAZMNOŽEVANJE ROKOPISOV IN RISB

Razmnoževanje slik, risb in rokopisov s pomočjo fotografije je v teku let zavzelo že precejšnji obseg. Ko so pred šestimi leti prišli v promet prvi fotoavtomati, so jih kot »brezpomembno igračo« odklanjali. Isto uso- do so delili z njimi avtomati za reproduk- cijo. Čeprav je bila zmogljivost vseh ome- njenih samodelnih priprav zelo velika — le-ti so v kratkem času 2 do 10 minut na- pravili brez tuje pomoči brezhibne posnetke

več 10 minut), more originalni dokument kopirati oseba, ki ji je zaupan. Z njo mo- remo napraviti povečave in zmanjšava v li- nearno desetkrat večjem ali osemkrat manj- šem merilu. To znači, da moremo predloge v velikosti kvadratnega metra zmanjšati na format pisemske polje in poštno znamko po- večati na format dvojne dopisnice. Pri tem pa ta najbolj dovršena priprava (slika 1) izdelava lahko na uro do 120 posnetkov. Da ne bi pri tej razmeroma veliki hitrosti učin- kovala reprodukciji namenjena slika dva- krat na isti fotografski papir, je vgrajena v nji zaporna zaklopka, ki dovoljuje osve-

Sl. 1.

so si spočetka vtrli pot le v muzeje in knji- žnice, kjer je bila potreba po naglih in to- čnih prepisovalcih, ki so jim tuje vse pravo- pisne in pravorisne napake, precejšnja.

Eden izmed glavnih vzrokov počasnega razširjanja fotoavtomatov je bila neprilago- dljivost prvotnih modelov na poljuben for- mat slike ali kopije. Tej zahtevi zadoščajo zategadelj tudi priprave, ki so bile zgraje- ne lani in ki jim bomo v pričujočih vrsti- cah posvetili nekoliko pozornosti.

Samodelna reprodukcijska priprava po- snema sliko neposredno na za svetlobo ob- čutljiv papir. Ker v tem primeru neštativov ni, je vsaka zloraba s kopijami že v naprej onemogočena. Aparat namreč osvetljen pa- pir razvije, spremeni na njem nastali ne- gativ v pozitiv, ga fiksira in posuši. Ker potrebuje za vse to delo le malo časa (naj-

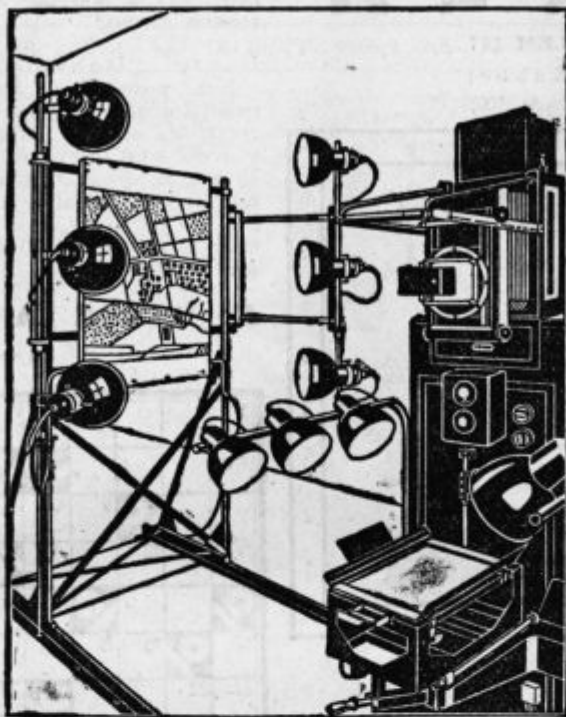
tlitev samo v primeru, ko je »posnetek« že zamenjan s svežim papirjem. Vrh tega more posneti tudi predmete z višino 6 cm. Z njo se moremo torej pripravi, da-li se ujemajo reliefi z geografsko karto. V to svrhu posnema priprava relief v potrebnem formatu kar na prozoren papir, s katerim lahko nato pokrijemo karto.

Način slikanja nove priprave nam prav jasno posreduje slika 2, kjer vidimo pripet kvadratni meter velik načrt, namenjen osemkratni pomanjšavi na format 12,5 x 12,5 centimetrov.

Ugovor, da bo odvezla povsem mehansko delujoča priprava delo fotografom, je upra- vičen. Opravičljiva pa je uvedba avtomata kljub temu. Sprememba neštativa v pozitiv je združena namreč s postopkom, za kate-

rega so potrebne kemikalije, ki imajo zelo slab vpliv na človeški organizem. V avto-

H koncu naj še omenimo, da potrebuje priprava najmanj deset kvadratnih metrov

Sl. 2.

matu pa strupi ne škodijo več, ker v vna-
njoet nimajo pristopa.

sobne površine, kar pa spričo njane zmo-
gljivosti ni mnogo. (tma)

PRAKTIČNE NOVOTE

Za štedljivo kuho

Na trgu se je pojavil nov štedilni kuhl-
nik, ki sliči znanim loncem za hitro ku-

hanje, a je prost vsake nevarnosti, ki utegne
biti zvezana z njimi. Jēdi se v njem skuha-
jo hitreje, redine in dišavne snovi pa iz
njega ne morejo uhajati. Pokrov se privije
na hiter naēin pod rob lonca. Da se prepre-
či vsaka nevarnoē, ki bi mogla nastati s pa-
rami, ki se nabirajo pod pokrovom, je v

pokrovu veēje število lukenj, ki so pokrite
z gibljivim poklopcem. Cim nastane prevl-
eok pritisk, se ta poklopec sam dvigne. Dru-
ga prednost tega lonca je ta, da je mogoēe
udobno preliti jed iz njega pri zaprtiem
pokrovu skozi luknje in po poklopcu, ki se
za ta namen dvigne. K loncu spadata vložlj-
ivo rešeto za zelenjavo in krompir ter vložlj-
iva posoda za pripravo deserta. Tako lahko
skuhāš v enem samem loncu cel obed. Lo-
nec vsetuje 3 do 6 litrov in je iz aluminija
ali lahke kovine, ki se trdi po posebnem
postopku.

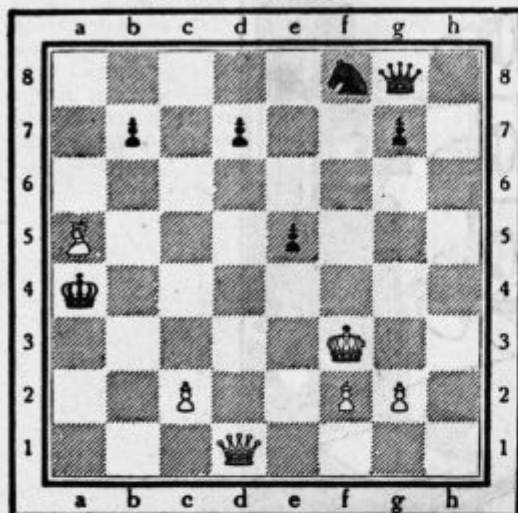
PASJI PARADIZ

Vasica Pumpkin Centre (Missouri) šteje
5.300 psov na 204 prebivalce. Kužeja tam
nihēe ne ubije. Vsak kužek, cucek, kuželj,
kus, kucin, bevskaē, revsaē, šēekaē ali šēe-
ketaē, vsak kužek, lajavec, vsako šēeno, ki
se zaleti v to psomilo selo, najde ondi varno
pristašje in zavetje. Obēinski odbor ne sko-
pari, kadar je treba dovoliti kako vsoto v
prid kuzlinemu rodu. Kdor ima manj kakor
8 psē, razodeva srēno suhoparnost. (n)

PROBLEM 177

Karl Kubbel
Prva nagrada 1926

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 176

1. Tg5-g8 (grožnja) Ta 8 mat Tg3×g8
2. Tg2-g7 Tg8×g7
3. Lh1-c8 mat
- 1... Tg3×g2
2. Lh1×g2 h2-h1D
3. Tg8-a8 mat

ZA BISTRE GLAVE

264

Dva vlaka sta se srečala.

Dva vlaka sta se odpejala iz različnih postaj v smeri drug proti drugemu. Vlak št. 1. je dosegel nasprotno postajo 1 uro potem, ko je bil srečal vlak 2. na progi. Vlak 2. pa je dosegel svojo končno postajo šele dve uri 15 minut po srečanju. Za koliko je bila brzina vlaka 1. večja od brzine vlaka 2. ?

265

S tri deljivo število

Poznamo s tri deljivo število. Če prečrtamo njeno zadnjo številko, daje preostalo dvoštevilčno število produkt števila 5 in dvomestnega števila pod 20. Če prečrtamo srednjo številko daje preostalo število produkt števila 7 in nekega dvomestnega števila pod 20. Če prečrtamo prvo številko,

je ostanek produkt 3 in nekega dvomestnega števila pod 20. Katero je naše trimestno število?

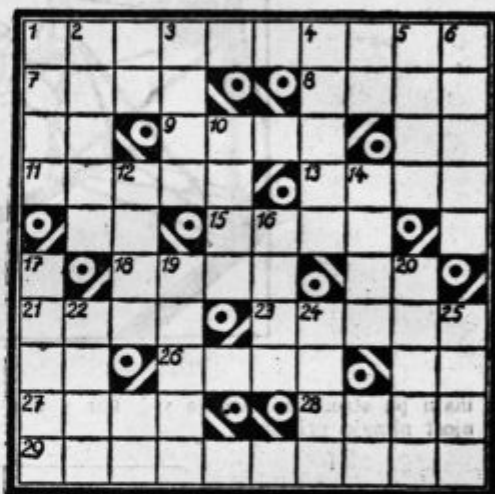
266

Dobro plačilo

Neki posestnik je hotel poslati svojemu prijatelju nujno pismo. Ker je bilo res nujno, je stu obljubil, da mu bo plačal, če bo v redu izvršil dostavo, za prvi kilometer 10 par, za drugi 20 p. za tretji 40 i.t.d. torej za vsak nadaljni kilometer dvojni iznos. Ko se je sel vrnil, je predložil posestniku račun za 6553.50 din. Koliko kilometrov je opravil?

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: 1. olimpijske igre, 7. erbski pleš, 8. naslov arabskega poglavarja, 9. oder, 11. hermelin (angleško), 13. rastlina achillea millefolium, 15. prvi letalec, 18. moško ime, 21. demant, dragulj (srbohrv.), 23. naš prometni minister, 26. pluz, jutro (poljska mera), 27. izdelujejo ura, 28. odmev (v tujih jezikih), 29. otok v Indijskem oceanu.

Navpik: 1. slast, 2. žoga (srbohrv.), 3. bajeslovno bitje, ki ljudi tlačí, 4. največja železa v človeškem in živalskem telesu, 5. filmska zvezda, 6. poprišče, borišče, 10. nihče (Odisejev psevdonim), 12. toleta tekočina, 13. droblina, sono, 14. zakriviljeno kmet. sko orodje, 17. pristaniško mesto ob Črnem morju, 19. šuna (dialektsko srbohrv.), 20. medmet za konjski glas, 22. starovisoka nemška oblika za Lehre (nauk), 24. rajanje, 25. žugulja.